

Hodnocení: 2 body – chce to psát (a možná i uvažovat;-) jednodušeji; hodně se zamotáváte do takových těch nejobecnějších „teoretických předpokladů“ a pak uniká/nezbývá místo na to podstatné a specifické

Robert Osman
22. 10. 2012

LATOUR, Bruno (1999): *Pandora's hope: Essays on the reality of science studies*. Cambridge: Harvard University Press. str. 113-173

Jak se věc stala živým organismem: příklad mléčných kvasinek

Kapitola pojednává o procesu objevení mléčných kvasnic. Latour tak zde využívá Pasteurova objevu jako příkladu oživení věci. Nemyslím, že Latourovi jde o to, aby postavil věc na stejnou úroveň s živým organismem, aby tvrdil, že věci jsou živé, spíše chce udržet tuto ontologickou diferenci, ale s tím, že věci přizná její svébytnost, autonomii, aktivitu. Příklad s mléčným kvašením se tak jeví jako velmi příhodný, už jen proto, že před Pasteurem kvasinky jako živé organismy neexistovaly a kvašení bylo vysvětlováno chemickou reakcí, spolu s ním se „zrodily“ a následně již existovaly vždy jako živé. Tedy jinými slovy je kapitola o příkladu jak se z věci (pěna na okraji sklenice) stane organismus (kvasinky). Toto „stání se“ sebou však nese otázky: jak se to stane, kdo to udělá, kdy a kde se to objeví. Latour tento proces opět spojuje s „cirkulující referencí“ z předchozích kapitol, kdy nelze říci, že před Pasteurem bylo kvašení vysvětlováno špatně a po něm je již správně, ale vždy tzv. cirkuluje kolem fenoménu kvašení. Vztahování se k fenoménu - jako je mléčné kvašení - je ovlivněno způsoby vytváření faktů. K tomu aby mohla být věc pochopena jako autonomní, svébytná a aktivní je podle Latoura nutné redefinovat status experimentu, skrze nějž jsou fakta vytvářena. Poukazuje na „zdánlivý“ rozpor zacházení s experimentálně vytvářenými poznatky, kdy na jedné straně experimentálně ověřená fakta nemohou uniknout pochybnosti konstrukce v umělých podmínkách laboratoří, na druhou stranu však věci hovoří sami za sebe. Latour navrhuje pojímat základní vědeckou metodu experimentu jako událost, jako svébytný jev, před níž ani po ní není možné stanovit všechny vstupní a výstupní parametry, není to pouze jejich rekombinace, není v ní nic stabilního, neměnného, ale naopak v rámci ní jsou proměňovány všechny její součásti. Objevení mléčných kvasinek tak proměnilo jak samotné kvasinky, tak i Pasteura. Toto má poměrně dalekosáhlé důsledky, které rozměňují spor mezi konstruktivisty a realisty, když ukazuje, že vytvoření kvasnic v laboratorním prostředí neznamená, že samy kvasnice neměly na tomto objevu žádný podíl, ale ani to neznamená, že na tom neměl žádný podíl Pasteur a podmínky jeho laboratoře, pouze to znamená, že se pro nás staly kvasnice viditelnými, poznatelnými a tedy i existujícími - jako živé organismy.

Jak věc získala svou vlastní historii

Pokud v předchozí kapitole Latour přiznává věci aktivitu, pak ji v této přiznává její historicitu. Kapitola se točí okolo otázky, zda existovaly kvasnice před Pasteurem. Odpověď na tuto otázku je opět zamotaná v pojetí experimentu, faktu a věci. Pokud pojímáme experiment v jeho původním pojetí a fakt jako platný a neměnný, pak věc těžko může mít vlastní historii. Snaží se tedy vynalézt způsob jak překlenout propast mezi dualitami světa a jazyka a zároveň ahistorického objektu a historického subjektu. Za tímto účelem si vypůjčuje Whiteheadův termín propozice (propositions), u níž nejde jako u faktu o její pravdivost, ale daleko spíše o její „zajímavost“. Propozicí může být téměř cokoli: Pasteur, kyselina mléčná, laboratoř, dalo by se říci „vše, co vstupuje do hry“. Otázku, kterou to automaticky otevírá, je, co není propozice, co do hry nevstupuje. Podstatným rozlišením v této kapitole pak je, že zatímco stálý a neměnný fakt historicitu věci neumožňuje, pojetí propozice ano.

Mezi propozicemi poté mohou vznikat v čase proměnlivé vztahy (artikulace), které jsou v čase stabilizovány pomocí nejruznějších institucí.